CREDINȚA CA ACT DE LIMBAJ

NADIA OBROCEA

Cuvinte-cheie: *act de limbaj, credință, pragmatică, religie, text*

Introducere

Virtute teologică, alături de speranță şi iubire[1], credința a fost definită de Sfinții Părinți şi în general de către teologi, din perspectivă epistemologică, aceasta fiind considerată drept cunoaştere[2], precum şi din punct de vedere ontologic, prin înțelegerea ei ca sentiment[3] – abordarea teologică a credinței fiind diversificată în timp prin cercetări revelatoare de factură semiotică sau lingvistică.

Principiul constitutiv al lucrării de față este reprezentat de faptul că cele trei virtuți teologice funcționează în limbajul religios românesc ca acte de limbaj, acestea devenind, astfel, obiect de interes pentru pragmatică[4].

---

[1] În teologie, cele trei virtuți teologice au fost abordate adesea în corelație: „«Iar acum, după toate cele spuse înainte, rămân aceste trei, legătura care strânge şi ține toate: credința, nădejdea şi dragostea. Dar mai mare decât toate este dragostea. Căci Dumnezeu se numeşte dragoste» (I Cor. 13, 13). Dar eu (pe cât pot să înțeleg), pe una o văd ca rază, pe alta ca lumină, iar pe cealaltă ca cerc. Şi toate sunt o strălucire şi o lumină. Cea dintâi toate le poate face şi zidi", Sfântul Ioan Scărarul (1980: 420); A se vedea, în acest sens, şi Sfântul Vasile cel Mare (2004: 30).

[2] Sfântul Maxim Mărturisitorul (2005: 169): „Căci credința este o cunoştință adevărată, întemeiată pe principii ce nu pot fi demonstrate, ca una ce este temelia lucrurilor mai presus de minte şi de rațiune".

[3] Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae (1980: 42): „Credința este nu numai un sentiment, sau un act de voință, ci şi o dreaptă cugetare despre Dumnezeu cel în Treime. Este credința întemeiată pe Revelație şi pe predania Bisericii".

[4] Această perspectivă de abordare a virtuților teologice a fost subliniată de către noi în teza de doctorat, *Elementul latin în limbajul religios românesc*, Szeged, JATEPress, 2013.

BDD-A13027 © 2013 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-09 02:15:53 UTC)

Credința între semnificație și sens ori de la semantică la pragmatică[5]

Propunând un traseu interpretativ de tip pragmatic, cu reverberații într-o hermeneutică a textului, acest articol își propune să abordeze credința ca act de limbaj, prin urmare prin prisma unui act prin care *spunând ceva, facem ceva* (Austin 2005). Inițial demersul nostru se instituie într-o analiză semantică a termenului *credință* și a verbului *a crede*, completată ulterior prin precizări privind performativitatea verbului *a crede* și forța ilocuționară a actului de limbaj al credinței. În finalul acestei abordări se va insista asupra modului în care acest act de limbaj funcționează în limbajul religios românesc de factură ortodoxă.

Așa cum am precizat, una dintre sarcinile fundamentale ale acestei lucrări este aceea de surprinde, într-o primă instanță, nivelul semantic al termenului *credință*. În acest sens, reținem din definiția termenului care consemnează proprietățile analitice ale obiectului respectiv, necesare și suficiente pentru distingerea conceptului credinței de alte concepte (Eco 2009: 7), următoarele elemente: convingerea existenței lui Dumnezeu. Pentru a surprinde cu exactitate conceptul de «credință» și, astfel, pentru a putea separa credința creștin ortodoxă de alte credințe, această imagine trebuie completată prin anumite mărci semantice de tip enciclopedic (Eco 2009: 7). Prin urmare, sensul pragmatic al termenului vizează și următoarele aspecte: faptul că Dumnezeu există, că El a creat lumea și pământul etc., că Iisus Hristos există, că El este Fiul lui Dumnezeu etc., că Sfântul Duh există, că El purcede de la Dumnezeu-Tatăl etc. Astfel, explicarea semnificației termenului *credință* se instituie într-un traseu generator de densități semantice, prezente, în totalitatea lor, în imaginarul creștin ortodox. Mai mult, deși aflată sub semnul certitudinii, trimițând astfel la epistemologie, așa cum sugerează definiția, credința a fost asimilată unui sentiment, ea presupunând un proces afectiv ce exprimă atitudinea credinciosului față de Dumnezeu, precum și relația dintre Dumnezeu și acesta. Cunoașterea lui Dumnezeu

[5] A se lua în considerare diferența dintre semnificație și sens realizată de Eugeniu Coșeriu (2000: 246-247).

BDD-A13027 © 2013 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-09 02:15:53 UTC)

prin credință este o cunoaştere care depăşeşte raţiunea, adică o cunoaştere apofatică (Stăniloae 1978), ce trimite la experienţa directă a prezenţei lui Dumnezeu, în fond, la sentimentul credinciosului în raport cu Dumnezeu.

În aceeaşi ordine a argumentaţiei, reţinem că verbul *a crede* deţine, în structura sa semantică, aceleaşi elemente revelatoare ale obiectului credinţei: a fi convins de existenţa lui Dumnezeu, şi în acest caz componenta *Dumnezeu* dezvoltându-se, la rândul său, într-o paletă largă de elemente ce trimit la toate cunoştinţele noastre despre El: Eu cred că Dumnezeu există, că El a creat cerul şi pământul etc., că Iisus Hristos există, că el este Fiul lui Dumnezeu etc., că Sfântul Duh există, că El purcede de la Dumnezeu-Tatăl etc.

Subliniem, de asemenea, faptul că prin elucidarea semantică a termenului *credinţă* se face trimitere, în fond, la întreaga religie ortodoxă. De pildă, puterea credinţei – idee subliniată în mod repetat de către Iisus Hristos – circumscrie o proprietate pregnantă a acestui termen, în acest sens credinţa oferind posibilitatea miracolului. Redăm, în continuare, câteva dintre pasajele din *Noul Testament* care susţin ideea dobândirii unei puteri infinite prin credinţă: „Căci adevărat grăiesc vouă: Dacă veţi avea *credinţă* în voi cât un grăunte de muştar, veţi zice muntelui acestuia: Mută-te de aici dincolo, şi se va muta; şi nimic nu va fi vouă cu neputinţă.” (Matei 17, 20) sau „Iar Domnul a zis: De aţi avea *credinţă* cât un grăunte de muştar, aţi zice acestui sicomor: Dezrădăcinează-te şi te sădeşte în mare, şi vă va asculta.” (Luca 17, 6) sau „Iar Iisus i-a zis: De poţi *crede*, toate sunt cu putinţă celui ce *crede*.” (Marcu 9, 23). Puterea credinţei este invocată în permanenţă de Iisus Hristos în contextul înfăpturii minunilor, subliniind că minunile pe care le-a realizat au fost posibile prin credinţa pe care au avut-o cei asupra cărora acestea au acţionat: „Îndrăzneşte, fiică, *credinţa* ta te-a mântuit. Şi s-a tămăduit femeia din ceasul acela.” (Matei 9, 22), „Atunci S-a atins de ochii lor, zicând: După *credinţa* voastră, fie vouă!” (Matei 9, 29), „O, femeie, mare este *credinţa* ta; fie ţie după cum voieşti. Şi s-a tămăduit fiica ei în ceasul acela.” (Matei 15, 28); El neînfăptuind minuni celor care nu au crezut: „Şi n-a făcut acolo multe minuni, din pricina *necredinţei* lor” (Matei 13-58).

BDD-A13027 © 2013 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-09 02:15:53 UTC)

Una dintre trăsăturile definitorii ale credinței este aceea că ea trebuie mărturisită – în mod evident într-un context adecvat, adică în timpul cultului religios sau în rugăciunile personale, şi nu ca act de aroganță. *Crezul* sau *Simbolul credinței*, construit pe ideea necesității mărturisirii credinței – reprezintă expunere a doctrinei religioase ortodoxe şi un model de mărturisire a acesteia. În acest fel, actul de limbaj al credinței devine o reprezentare lingvistică a actului credinței, care, la rândul ei, se bazează pe o multitudine de acte specifice, simbolizatoare ale credinței, asumate de către credincios – dublă semioză care stabileşte relația dintre un act, un anumit conținut al conştiinței şi un act de limbaj.

Resorturile ilocuției. Credința[6] ca act de limbaj expresiv

Act de limbaj de tip expresiv[7], conform clasificării propuse de John R. Searle (1979), credința trimite la un sentiment asumat şi exprimat ca atare de credincios. Actele de limbaj expresive sunt actele de limbaj prin intermediul cărora locutorul îşi exprimă o anumită stare psihologică:

> The illocutionary point of this class [expressives – n.n.] is to express the psychological state specified in the sincerity condition about of state of affairs specified in the propositional content. The paradigms of expressive verbs are «thank», «congratulate», «apologize», «condole», «deplore»

[6] Pentru a marca anvergura subiectului, menționăm că în anul 2011, Association Française de Sciences Sociales des Religions (AFSR) a consacrat un congres actului de limbaj *a crede* în limbajul religios, cu tema *Croire en actes: distance, intensité ou excès?*

[7] În mod implicit, Olesea Botnaru include credința în cadrul actelor de limbaj expresive: „Actele ilocuționare expresive au următoarea formă *m(P)*, unde *m* este un mod psihologic care determină o direcție particulară, iar *P* este conținutul propozițional care reprezintă starea de lucruri spre care sunt direcționate stările psihologice, emoționale. De exemplu, regretul, *credința* [s.n., N.O.], încrederea, speranța, intenția sunt stări psihologice, emoționale, care au moduri psihologice diferite. La fel cum fiecare stare mintală are un mod de realizare caracteristic, tot aşa fiecare forță ilocuționară expresivă necesită anumite condiții de sinceritate specifice" (2007: 97).

BDD-A13027 © 2013 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-09 02:15:53 UTC)

> and «welcome». Notice that in expressives there is no direction of fit. In performing an expressive the speaker is neither trying to get the world to match the words nor the words to match the world; rather the truth of the expressed proposition is pressuposed (Searle 1979:15).

Redăm în continuare un context semnificativ din *Noul Testament*, în care credința apare ca act de limbaj: „Şi îndată strigând tatăl copilului, a zis cu lacrimi: „*Cred*, Doamne! Ajută necredinței mele." (Marcu 9, 24). În acest context, sentimentul credinței, caracterul lui dificil, astfel, fascinația lui sunt surprinse într-o dialectică revelatoare.

Interogația inițială legată de specificul performativității verbului *cred* se impune a fi elucidată în acest punct al analizei noastre. Prin intermediul actului de limbaj al credinței reprodus prin verbul performativ *cred*, credinciosul îşi exprimă sentimentul față de Dumnezeu, prin prisma condiției de sinceritate în raport cu Dumnezeu, verbalizat în conținutul propozițional. Exprimându-şi atitudinea față de Dumnezeu, credinciosul realizează un act ilocuționar cu o condiție de sinceritate intensă, în acest caz, neexistând o relație de ajustare între limbaj şi realitate.

Forța ilocuționară a verbului performativ *cred* înseamnă mai mult decât afirmarea credinței, adică exprimarea unui sentiment, ea presupune, pe de o parte, o asumare teoretică a doctrinei religioase, dar, pe de altă parte, şi o anumită practică religioasă ulterioară sau cel puțin o intenție a realizării acesteia, din partea credinciosului, deschizându-se, în acest fel, posibilitatea intervenției lui Dumnezeu în viața sa. Prin urmare, nuanțele comisive şi chiar declarative ale verbului performativ *cred* induc ideea că acest verb nu este un simplu act de limbaj expresiv, deoarece el presupune şi un angajament al credinciosului şi implică o anumită schimbare a realității imediată sau decalată în timp. În studiile de dogmatică este subliniată aceeaşi idee: „Cuvântul *cred* înseamnă că primesc şi mărturisesc ceea ce învață Biserica despre Dumnezeu." (*Învățătură de credință ortodoxă* 1952: 45) sau „Înaintează în mărturisire credința mea şi spune-i Domnului Tău: *Sfinte, Sfinte, Sfinte, Doamne Dumnezeul*

BDD-A13027 © 2013 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-09 02:15:53 UTC)

meu, în numele Tău ne-am botezat, Tată, Fiule şi Duhule Sfinte, în numele Tău botezăm, Tată, Fiule şi Duhule Sfinte" (Augustin 1985: 293).

Credința în limbajul de cult sau despre meandrele textului religios

În continuare vom urmări alte ocurențe ale verbului performativ *cred*, de data aceasta în limbajul de cult, într-o abordare care va completa analiza pragmatică prin introducerea unui filon de lingvistică textuală.

Cum am menționat deja, unul dintre cele mai importante texte religioase este *Crezul* sau *Simbolul credinței*, care reprezintă, în sine, un act de limbaj, fiind o mărturisire a credinței, ce conține într-o variantă concisă principalele dogme creştine sau „adevărurile de credință" (Stăniloae 1978). Dintre cele trei variante creştine ale simbolului, ne interesează, în această abordare, *Simbolul niceo-constantinopolitan*, specific bisericii ortodoxe române, ce a fost elaborat în cadrul primelor două sinoade ecumenice, cel de la Niceea, din 325, unde au fost concepute primele 9 articole, cele referitoare la Dumnezeu-tatăl şi Iisus Hristos, şi cel de la Constantinopol, din 381, moment în care au fost redactate şi celelalte 3 articole ce conțin dogmele referitoare la Sfântul Duh, Biserică, Sfintele Taine şi Învierea morților (Pelikan 2010).

Redăm, în continuare, întregul text:

> Cred întru unul Dumnezeu, Tatăl Atotțiitorul, Făcătorul cerului şi al pământului, al tuturor celor văzute şi nevăzute. Şi întru unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Unul-Născut, Care din Tatăl S-a născut mai înainte de toți vecii: Lumină din lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut, iar nu făcut, Cel de o ființă cu Tatăl, prin Care toate s-au făcut; Care pentru noi oamenii şi pentru a noastră mântuire S-a pogorât din ceruri şi S-a întrupat de la Duhul Sfânt şi din Maria Fecioara şi S-a făcut om. Şi S-a răstignit pentru noi în zilele lui Pilat din Pont şi a pătimit şi S-a îngropat; Şi a înviat a treia zi, după Scripturi. Şi S-a înălțat la ceruri şi şade de-a dreapta Tatălui; Şi iarăşi va să vină cu

BDD-A13027 © 2013 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-09 02:15:53 UTC)

> slavă, să judece viii şi morţii, a Cărui împărăţie nu va avea sfârşit. Şi întru Duhul Sfânt, Domnul de viaţă Făcătorul, Care din Tatăl purcede, Cel Care împreună cu Tatăl şi cu Fiul este închinat şi slăvit, Care a grăit prin prooroci. Întru una, sfântă, sobornicească şi apostolească Biserică. Mărturisesc un Botez spre iertarea păcatelor. Aştept învierea morţilor. Şi viaţa veacului, ce va să fie. Amin. (*Liturghierul pastoral* 2004: 186-187).

În acest caz, interpretarea verbului performativ *cred* trebuie dezvoltată prin anumite referiri la structura textuală în care acesta apare. Obiectul credinţei – Dumnezeu, Iisus, Sfântul Duh, biserica – este explicitat, în acest fel, performativul *cred* iradiind semantic, la suprafaţa textului, creând un dublu volum de sens. Astfel, planul intrinsec al conţinutului semantic de tip enciclopedic al verbului *cred* devine explicit. Prin această diseminare a semnificaţiei termenului *cred* în text, asistăm la o intensificare a forţei ilocuţionare, prin extinderea sa asupra conţinutului propoziţional, în acest caz forţa ilocuţionară fiind subliniată de restul textului, care conţine o insistenţă asupra unor elemente ce există în structura de profunzime a verbului *cred*.

Acest scenariu textual ale cărui puncte forte sunt, pe lângă verbul performativ *cred* şi elementele *Dumnezeu*, *Iisus Hristos*, *Duhul Sfânt*, *Biserică*, creează, din *Crez*, un text autoreferenţial. Transparenţa atipică a semnificaţiilor deţinute de axele menţionate: *Dumnezeu*, *Iisus Hristos*, *Duhul Sfânt*, *Biserică*, induce în text, global vorbind, o tensiune a sensului. Avem de-a face aici cu o narativizare a performativului *cred*, prin dinamica textului care se derulează după el. În acest sens, ni se pare relevant faptul că relaţia dintre performativ şi restul textului se instituie pe două paliere, pe verticală şi pe orizontală.

Finalitatea textului, aceea de a mărturisi dreapta credinţă, explică acest foarte fin – dar extrem de simplu, în esenţă – mecanism textual, care conferă textului religios un mare grad de elaborare formală. Am remarcat şi în alt context acest procedeu, care provine din specificitatea textului religios în care este prezentat şi descris în permanenţă Dumnezeu (Obrocea 2009).

BDD-A13027 © 2013 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-09 02:15:53 UTC)

Asistăm, astfel, în textul religios la o transpunere a semnificației în sens – demers de tip pragmatic existent în însăşi desfăşurarea textului.

În cadrul cultului religios ortodox, verbul performativ *cred* apare, în afara *Crezului*, şi în alte cazuri, în care mărturisirea credinței este imperios necesară. Una dintre aceste ocurențe vizează o rugăciune din cadrul Sfintei Taine a Împărtăşaniei, rugăciune pe care o redăm mai jos:

> *Cred*, Doamne, şi mărturisesc că Tu eşti cu adevărat Hristos, Fiul lui Dumnezeu-cel-viu, Care ai venit în lume să-i mântuieşti pe cei păcătoşi, dintre care cel dintâi sunt eu. *Cred*, de asemenea, că acesta este Însuşi Preacuratul Tău Trup şi acesta este Însuşi Scumpul Tău Sânge. Deci mă rog Ție: Miluieşte-mă şi iartă greşalele mele cele de voie şi cele fără de voie, cele cu cuvântul, cele cu fapta, cele cu știință sau cu neştiință. Şi mă învredniceşte fără de osândă să mă împărtăşesc cu Preacuratele Tale Taine, spre iertarea păcatelor şi spre viața de veci. Amin (*Liturghierul pastoral* 2004: 209).

Prezent în corelație cu verbul *a mărturisi* cu valoare performativă, verbul performativ *cred* exprimă în acest text mărturisirea credinței în *Iisus Hristos*. Interesant ni se pare faptul că de data aceasta mărturisirea credinței realizată prin verbul performativ expresiv *cred* este subliniată prin utilizarea adiacentă a verbului performativ asertiv, *mărturisesc*. Forța ilocuționară funcționează, în acest caz, pe două planuri, acela al sentimentului şi acela al declarării sentimentului respectiv, această distincție accentuând forța ilocuționară a actelor de limbaj respective.

Într-un alt context, acela al Sfintei Taine a Spovedaniei, verbul *cred* cu valoare performativă apare într-o situație aparte. Reținem, în acest sens, următorul text:

> Mai întâi de toate, spune-mi, fiule, crezi cu adevărat în Sfânta şi de-viață-făcătoare Treime?
>
> Iar cel ce se mărturiseşte să răspundă aşa: *Cred* întru unul Dumnezeu Tatăl, şi întru unul Fiul lui Dumnezeu, Care din

BDD-A13027 © 2013 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-09 02:15:53 UTC)

Tatăl S-a născut şi întru unul Duhul Sfânt, Care de la Tatăl purcede, Treimea cea de o fiinţă şi nedespărţită.

Întrebare: Dar crezi că sobornicească şi apostoleasca Biserică este sădită şi crescută în Răsărit şi de la Răsărit s-a întins peste toată lumea, şi că de atunci până acum stă neschimbată şi neclintită? Sau te îndoieşti de vreo oarecare poruncă sau învăţătură?

Şi de va crede drept şi fără îndoială şi de va şti carte, să zică *Simbolul credinţei* până la sfârşit. Iar neştiind carte, să-l înveţi să zică acestea: *Cred* întru una, sfântă, sobornicească şi apostolească Biserică a Răsăritului, care stă din început în toate dogmele ei neclintită şi neschimbată.

Întrebare: Crezi că Sfântul Botez, care se face prin harul Sfântului cel strămoşesc şi a celor în care noi de bunăvoie prin nefăcute de noi, ci dă şi tărie şi putere celui botezat să nu mai păcătuiască după aceea; şi mai ales ai nădejdea vieţii de veci?

Răspuns: *Cred* şi mărturisesc un Sfânt Botez care se face prin harul Sfântului şi de-viaţă-făcătorului Duh spre spălarea păcatului cel strămoşesc şi a celor în care noi de bunăvoie prin nepurtarea de grijă cădem; şi cu bună nădejde aşteptăm învierea morţilor şi viaţa veacului ce va să vie. (*Molitfelnic* 2002: 66-67)

Remarcăm, într-o primă instanţă, acelaşi procedeu de iradiere a semnificaţiei verbului performativ *cred* în textul care îl complineşte, dezvoltându-se, în acest caz, dogmele referitoare la Sfânta Treime, la Biserică şi la Botez. Ca o consecinţă a specificităţii şi a finalităţii textului citat, învăţăturile privind Sfânta Treime sunt mai concise decât cele oferite în *Crez*, iar cele referitoare la Sfânta Biserică şi Sfântul Botez sunt mai elaborate decât cele incluse în *Simbolul credinţei*. Şi în acest caz, semnificaţia termenului *Treime* este derulată pe parcursul textului susţinând o anumită linie de construire a textului, ale cărei puncte centrale sunt Dumnezeu-Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh. De data aceasta, în dialogul instituit între preot şi credinciosul care se supune Sfintei Taine a Spovedaniei, credinciosul trebuie să-şi mărturisească credinţa prin anumite formule, ce trebuie exprimate ca atare, sau prin textul integral al *Simbolului credinţei*.

BDD-A13027 © 2013 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-09 02:15:53 UTC)

Reținem o prezență a verbului performativ *cred*, în Sfânta Taină a Botezului:

> Şi făcându-se acestea, preotul întoarce cu faţa spre răsărit pe cel ce se botează, care ţine mâinile slobode în jos, şi îl întreabă: Te uneşti cu Hristos? Şi răspunde cel ce vine să se boteze sau naşul: Mă unesc. Preotul iarăşi îl întreabă a doua oară: Te uneşti cu Hristos? El sau naşul răspunde a doua oară: Mă unesc. Preotul iarăşi îl întreabă a treia oară: Te uneşti cu Hristos? El sau naşul răspunde a treia oară: Mă unesc. Apoi îl întreabă preotul: Te-ai unit cu Hristos? El sau naşul răspunde: M-am unit. Şi iarăşi îl întreabă preotul: Şi crezi Lui? Şi el sau naşul răspunde: *Cred* Lui ca unui Împărat şi Dumnezeu. Apoi zice însuşi cel ce se botează, sau naşul pruncului, sau preotul însuşi, iar nu altcineva, după cum rău s-a obişnuit: *Cred* întru ... După sfârşirea *Simbolului credinţei*, preotul zice iarăşi către dânsul: Te-ai unit cu Hristos? El sau naşul răspunde: M-am unit. Şi preotul îl întreabă: Şi crezi Lui? Şi acela sau naşul răspunde: *Cred* Lui ca unui Împărat şi Dumnezeu. Şi zice: *Cred* întru unul Dumnezeu…, tot, până la sfârşit. Şi după ce a rostit a doua oară *Simbolul credinţei*, preotul iarăşi îl întreabă a treia oară: Te-ai unit cu Hristos? El sau naşul răspunde: M-am unit. Şi iarăşi îl întreabă preotul: Şi crezi Lui? El sau naşul zice: *Cred* Lui ca unui Împărat şi Dumnezeu. Şi zice: *Cred* întru unul Dumnezeu…, tot, până la sfârşit. Şi după ce a rostit a treia oară *Simbolul credinţei*, iarăşi îl întreabă preotul, de trei ori zicând: Te-ai unit cu Hristos? Şi el sau naşul răspunde de trei ori: M-am unit. Apoi zice preotul: Şi te închini Lui? El sau naşul, închinându-se, zice: Mă închin Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, Treimii Celei de o fiinţă şi nedespărţite. (*Moltifelnic* 2002: 29-31)

În acest caz, actul de limbaj al credinţei funcţionează în Sfânta Taină a Botezului, el fiind exprimat în mod direct de cel care se botează sau de naşul acestuia, în cadrul dialogului cu preotul. „*Cred* Lui ca unui Împărat şi Dumnezeu" este formula care trebuie pronunţată în mod ritualic, de trei ori, pentru a exprima recunoaşterea lui Hristos ca Fiul lui Dumnezeu şi ca Împărat al Împărăţiei cerurilor,

BDD-A13027 © 2013 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-09 02:15:53 UTC)

în urma unirii cu Hristos, realizată prin Taina Botezului. În plan semantic transpar două elemente semnificative ale termenului *cred*: Iisus este Dumnezeu (Fiul lui Dumnezeu) şi El este Împărat. Acest text al evocării de către credincios a modului în care credem în Iisus Hristos – formulă în care remarcăm utilizarea verbului *a crede* în relaţie cu complementul indirect în cazul dativ – este dublat, de fiecare dată, de *Simbolul credinţei*.

În loc de concluzie

Încheiem prin a sublinia că această abordare evidenţiază faptul că textul religios se instituie într-un autentic laborator al limbajului, în care se creează relaţii subtile între semnificaţie, sens, ilocuţie şi caracterul redundant al textului religios. Teoria lui Umberto Eco, privind interpretarea, conform căreia „orice text este un mecanism inferenţial complex care trebuie să fie actualizat de cititor în conţinutul său implicit" (Eco 1996: 347) pare a fi valabilă, în mod paradoxal, pentru textul religios care, prin modul în care se instituie, conţine, în sine, o interpretare a sa.

Bibliografie

Augustin, Fericitul, 1985, *Scrieri alese*. Partea întâia. *Confessiones. Mărturisiri*. Carte tipărită cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Traducere şi indici de Prof. Dr. Docent Nicolae Barbu. Introducere şi note de Preot Prof. Dr. Ioan Rămureanu. Bucureşti: Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.

Austin, J. L., 2005, *Cum să faci lucruri cu vorbe*. Traducere din limba engleză de Sorana Corneanu. Prefaţă de Vlad Alexandrescu. Piteşti: Paralela 45.

Botnaru, O., 2007, *Verbele performative în limba română*. Teză de doctorat, Chişinău.

Coşeriu. E., 2000, „Creativitate şi tehnică lingvistică. Cele trei niveluri ale limbajului", în *Lecţii de lingvistică generală*. Traducere din spaniolă de Eugenia Bojoga. Cuvânt înainte de Mircea Borcilă. [Chişinău]: Editura ARC, 233-248.

Dumas, F., 2000, *Gest şi expresie în liturghia ortodoxă. Studiu semiologic*. Prefaţă de prof. dr. Maria Carpov. Iaşi: Istitutul European.

Eco, U., 1996, *Limitele interpretării*. Traducere de Ştefania Mincu şi Daniela Bucşă. Constanţa: Pontica.

BDD-A13027 © 2013 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-09 02:15:53 UTC)

Eco, U., 2009, *De la arbore la labirint. Studii istorice despre semn şi interpretare*. Traducere de Ştefania Mincu. Iaşi: Polirom.

Filocalia sau culegere din scrierile Sfinţilor Părinţi care arată cum se poate omul curăţi, lumina şi desăvârşi, vol. IX. *Scara Sfântului Ioan Scărarul şi Învăţăturile lui Ava Dorotei*. Traducere, introducere şi note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, 1980. Bucureşti: Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.

Filocalia sau culegere din scrierile Sfinţilor Părinţi care arată cum se poate omul curăţi, lumina şi desăvârşi, vol. II. *Maxim Mărturisitorul. Cuvânt ascetic, Capete despre dragoste, Capete teologice, Întrebări, nedumeriri şi răspunsuri, Tâlcuire la Tatăl nostru*. Traducere, introducere şi note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae. Ediţie electronică, 2005, Apologeticum.

Învăţătură de credinţă creştină ortodoxă. Tipărită cu aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române şi cu binecuvântarea şi purtarea de grijă a Înalt Prea Sfinţitului Justinian, Patriarhul României, 1952. Bucureşti: Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.

Obrocea, N., 2009, „O ipostază particulară a semnului lingvistic", în E. Parpală (coordonator), *Comunicare, identitate, context*. Craiova: Editura Universitaria, 66-72.

Obrocea, N., 2013, *Elementul latin în limbajul religios românesc*. Szeged: JATEPress.

Pelikan, J., 2010, *Credo. Ghid istoric şi teologic al crezurilor şi mărturisirilor de credinţă în tradiţia ortodoxă*. Traducere de Mihai-Silviu Chirilă. Iaşi: Polirom.

Searle, J. R., 1969, *Speech Acts*. *An essay in the philosophy of language*. Cambridge: Cambridge University Press.

Searle, J. R., 1979, *Expression and meaning. Studies in the theory of speech acts*. Cambridge: Cambridge University Press.

Stăniloae, D., Pr. Prof. Dr., 1978, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. I. Tipărită cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Justin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Bucureşti: Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.

Vasile cel Mare, Sfântul, 2004, *Constituţiile ascetice*. Traducere, introducere, indici şi note de Prof. Iorgu D. Ivan. Ediţie electronică, Apologeticum.

Izvoare

Biblia sau Sfânta Scriptură. Tipărită sub îndrumarea şi cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, 1988. Bucureşti: Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.

Liturghierul pastoral. Tipărit cu binecuvântarea Î.P.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei, 2004. Iaşi: Editura Mitropoliei Moldovei şi Bucovinei.

BDD-A13027 © 2013 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-09 02:15:53 UTC)

Molitfelnic. Cuprinzând slujbe, rânduieli şi rugăciuni săvârşite de preot la diferite trebuinţe din viaţa creştinilor, 2002. Bucureşti: Editura Institutului Biblic şi de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române.

THE FAITH AS A SPEECH ACT

(Abstract)

Keywords: speech act, faith, pragmatics, religion, text.

This paper aims to approach the faith as a speech act in an analysis that goes beyond pragmatics into the field of text linguistics. In this respect, we shall look at how this expressive speech act functions in the Romanian religious language.

BDD-A13027 © 2013 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-09 02:15:53 UTC)